

Johannes evangelium om Jesus Kristus – en kort introduktion

JOHANNES EVANGELIUM HANDLAR om Jesus. Det är tydligt och klart genom hela evangeliet, från dess inledande närmast poetiska öppningen till dess konkreta berättelse i slutkapitlet är Jesus huvudperson.

Johannesevangeliets författare är en driven berättare. Han vet vad han gör, och han anger varför han skriver sitt evangelium, eller rättare: sin version av den enda evangeliet. Han skriver det »för att ni skall tro att Jesus är Messias, Guds son, och för att ni genom att tro skall ha liv i hans namn«, 20:31. Det är hans utgångspunkt, hans ärende.

Det är en hel del som kan förefalla gåtfullt med Johannesevangeliet. Det är oklart när det skrevs, det är osäkert vem som skrev det, det är inte särskilt säkert var det tillkom. Men trots alla oklarheter är det en klar och tydlig evangelieskrift. Det råder ingen tvekan om evangelistens angelägenhet och vilja att berätta om Jesus Kristus. I varje berättelse och varje samtal i boken finns ett svar på frågan om vem Jesus är. Det är det evangelisten – som i anslutning till tidig kristen tradition också i denna kommentar får heta Johannes – vill berätta. Och det är det han vill att hans läsare ska ta till sig och tro på.

Troligen har Johannesevangeliet tillkommit i omgångar. Texten så som den föreligger tyder på det. Men ändå är evangeliet en helhet, och det är så det utläggs i kommentaren. Utgångspunkt är den kanoniska texten, den text som av tradition förts vidare under nam-

net »Evangelium enligt Johannes« eller – i kortform – »Johannes-evangeliet«. Det innebär att eventuella redaktionella skikt i texten i regel inte diskuteras. Inte för att saken skulle vara ointressant i sig, utan mera för att redaktionella antaganden dels alltid är mer eller mindre hypotetiska, dels sällan tillför särskilt mycket för förståelsen av texten så som den föreligger.

Det kan vara frestande vid läsningen av Johannesevangeliet att jämföra med övriga evangelier i Nya testamentet. Det är en alldeles naturlig frestelse, inte minst med tanke på att mycket tyder på att författaren är bekant med det huvudsakliga innehållet i de andra tre nytestamentliga evangelierna (synoptikerna) – även om han inte säkert gjorde det i deras skrivna form – och därför med sitt evangelium vill komplettera dem. Den grundläggande berättelsen om Jesus förutsätts vara bekant för evangeliets första läsare.

Det finns, som redan nämnts, en hel del obesvarade frågor när det gäller Johannesevangeliet. Flera av dessa frågor behandlas i kommentaren i de faktarutor som finns på många ställen i boken. Förhoppningsvis kan dessa faktarutor både komplettera den löpande framställningen och ge en del fördjupande material för förståelsen av evangeliet. Innehållet i faktarutorna är av olika karaktär. Vissa ger historiska upplysningar, andra behandlar teologi och temata i evangeliet, ytterligare andra samlar material som kan vara utgångspunkt för vidare studium och samtal.

Johannesevangeliet är ett rikt evangelium. Författaren är inte bara en god och tydlig berättare, han är också en medveten undervisare och förkunnare. Evangeliet rymmer en del symbolik, men det är samtidigt väl förankrat i den historiska verkligheten. Det finns åtskilliga tecken som tyder på att evangeliet går tillbaka på ögonvittnesskildringar, något som för övrigt under senare årtionden uppmärksamrats en hel del i den bibelvetenskapliga forskningen.

Johannesevangeliet skrevs för att läsas högt, alltså för att höras. Därför var de flesta av evangelists tidiga »läsare« egentligen lyssnare. Detta märks i kommentaren genom att det omväxlande står läsare/lyssnare eller bara det ena av dessa; oavsett formulering avses vanligtvis samma grupp, alltså de tidiga mottagarna av Johannes skrift.

JOHANNESSEVANGELIETS UPPBYGGNAD

Till sin övergripande struktur förefaller Johannesevangeliet ganska enkelt. Det består av en inledning (*prolog*) som på flera sätt – särskilt i sin första del – skiljer sig från fortsättningen, och en avslutning (*epilog*) som ger intryck av att vara tillagd i ett senare skede. Däremellan står evangeliets huvuddel (*corpus*).

Eftersom den ursprungliga texten saknade kapitelindelning, mellanrubriker och versindelning, uppkommer naturligt nog alltid frågor kring hur texten bäst ska delas in. All strukturering är på så sätt efterkonstruktioner. I Johannesevangeliets fall är det framför allt på två eller tre punkter som en mer omfattande diskussion har förts.

Den första gäller frågan om prologens omfattning. Slutar den med 1:18 eller kan första kapitlet som helhet ses som prolog? Det finns goda skäl för båda ståndpunkterna, och jag har valt att se hela det första kapitlet som prolog men med två tydliga delar: 1:1–18 och 1:19–51. För förståelsen av evangeliet spelar det inte särskilt stor roll hur prologen delas in.

Den andra frågan gäller indelningen och rubriceringen av Johannesevangeliets huvuddel. Det vanliga är att dela korpus i två större avsnitt: 2:1–12:50, ofta kallat »Tecknens bok«, och 13:1–20:31, »Härlighetens bok«. I kommentarlitteraturen förekommer dock en rad andra indelningar, till exempel utifrån skildringen av Jesus resor och de judiska högtiderna, särskilt påskan. Jag har valt att på denna punkt utgå ifrån den i dag dominerande synen att evangeliets huvuddel består av de två större avsnitten kapitel 2–12 och 13–20 (21).

En tredje fråga gäller förståelsen av kapitel 21 i förhållande till evangeliet som helhet. Men det är snarare en redaktionell än en strukturell fråga. Så som kapitlet nu står, är det helt klart en epilog, som med stor säkerhet i något skede har lagts till den ursprungliga

texten, som från början slutade med 20:31. När och hur kapitlet lades till är omdiskuterat, men det måste ha skett mycket tidigt med tanke på att det inte saknas i någon av de allra tidigaste kända handskrifterna till evangeliet.

Sammanfattningsvis ger detta följande struktur för evangeliet som helhet:

1:1–51	Prolog
2:1–12:50	Jesus visar vem han är genom tecken och tal
13:1–20:31	Jesus visar vem han är genom avskedstal, lidande, död och uppståndelse
21:1–25	Epilog
